

Ki-Tavo – « Ressembler à D.ieu »

Source : Likouté Si'hot volume 34, deuxième Si'ha sur Ki-Tavo

Dans notre Paracha : La Mitsva de « ressembler à D.ieu » et de suivre Ses lois

1

תבוא כה, ט: יְקִימְךָ ה' לֹא לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ כִּי תִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו.

Ki-Tavo 28, 9 : L'Éternel te maintiendra comme Sa nation sainte, ainsi qu'Il te l'a juré, tant que tu garderas les commandements de l'Éternel, ton D.ieu, et que tu marcheras dans Ses voies.

ספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה ה: ...שְׁצַנְנֵנוּ לְהַדְמוֹת בּוֹ יִתְעַלֶּה לְפִי יִכְלַתְנוּ וְהוּא אָמְרוּ 'וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו' (תבא כה, ט). וְכִבֵּר נִכְפַּל זֶה הַצְּוִי וְאָמַר: "לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכָיו" (עקב יא, כב) וְבָא בְּפִרוּשׁ זֶה: מָה הַקֶּב"ה נִקְרָא רַחוּם - אָף אֲתָה הָיָה רַחוּם, מָה הַקֶּב"ה נִקְרָא חֲנוּן - אָף אֲתָה הָיָה חֲנוּן, מָה הַקֶּב"ה נִקְרָא חָסִיד - אָף אֲתָה הָיָה חָסִיד; ...וְכִבֵּר נִכְפַּל הַצְּוִי הַזֶּה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֶיכֶם תֵּלְכוּ" (ראה יג, ה) וְבָא בְּפִרוּשׁ שְׂרָצָה לֹמַר הַהַדְמוּת בְּפִעֻלוֹתָיו הַטּוֹבוֹת וְהַמְדוּת הַנִּכְבְּדוֹת שֶׁיִּתְאַר בָּהֶם הָאֵל יִתְעַלֶּה...

Sefer HaMitsvot de Maïmonide, Mitsva positive n° 8 : Il s'agit du commandement nous enjoignant de ressembler à D.ieu, dans toute la mesure du possible, ainsi qu'il est dit : « *et tu marcheras dans Ses voies* » (Ki-Tavo 28, 9). Ce commandement est répété plusieurs fois dans la Torah : « *Marcher dans toutes Ses voies* » (Ekev 11, 22), qui s'explique ainsi : tout comme D.ieu est miséricordieux – sois-le également, tout comme Il est clément – sois-le également, tout comme Il est pieux – sois-le également ; « *Après l'Éternel votre D.ieu vous marcherez* » (Réé 13, 5), signifiant le fait de ressembler aux bonnes actions et aux bons traits de caractères décrivant D.ieu.

« Marcher dans les voies de D.ieu » : La Mitsva de ressembler à D.ieu, au maximum !

Analyse : Peut-on compter une « Mitsva générale » dans les « 613 Mitsvot » ?

2

תשובות רבי אברהם בן הרמב"ם, סג: שאלה: "הרי [מצוה זו] היא כוללת את המצוות כמו שמתבאר מן הכתובים החוזרים בענין זה ככתוב "בכל הדרך אשר צוה ה' אלקיכם אתכם תלכו" (ואתחנן ה, ל), וכבר אמר רבינו ז"ל [בשרשיו בריש ספר המצוות] ב[שרש] הרביעי שאינו ראוי למנות את הציוויים הכוללים המצוות.

תשובה: עקר גדול בדת .. שאין אנו סומכים על מה שמורה עליו פשוטו של הכתוב [בלבד, כשיטת "הקראים"] אלא על מה שמורים עליו הכתוב והקבלה ביחד .. חייבים אנו להאמין שהוא מצוה פרטית מפני שהקבלה מפרשת בנוגע אליו מה הוא נקרא חנון וכו' - דברים התלויים במדות [בנוסף לקיום המצוות המעשיות שהזכרו כבר בכתוב].

Responsa de Rabbi Avraham fils de Maïmonide, n° 63 : Question : Cette Mitsva inclut toutes les Mitsvot ainsi qu'on peut le déduire du verset : « *Tout le chemin que l'Éternel, votre D.ieu, vous a tracé, suivez-le* » (Vaet'hanane 5, 30) ; pourtant, notre maître (Maïmonide) nous a enseigné dans les principes des 613 Mitsvot (n° 4) qu'il ne faut pas y inclure des prescriptions se rapportant à l'ensemble des commandements de la Torah ?

Réponse : Un des grands fondements du judaïsme est que l'on ne se rapporte pas au seul sens littéral du texte (comme le font les Caraïtes), mais qu'il faut se référer au sens du texte combiné à celui de la tradition. Ainsi, selon la tradition, cette Mitsva concerne un fait spécifique : « *tout comme D.ieu est miséricordieux – sois-le etc.* », c'est un ordre relatif aux traits de caractère exprimés par la Mitsva, en plus de son aspect technique.

Rabbi Avraham fils de Maïmonide : Cette Mitsva se réfère aux traits de caractère.

Développement : La Mitsva « d'aimer son prochain » n'inclurait pas tout cela ?

3

ספר המצוות לרמב"ם שורש ט: שְׁצַנְנֵנוּ בְּחַמְלָה וְהִרְחַמְנוּ וְהִצְדַּקְתָּ וְהִחַסְדָּ וְהוּא אָמְרוּ 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ'.

Sefer HaMitsvot de Maïmonide, principe n° 9 : D.ieu nous a ordonné la pitié, la miséricorde, la Tsedaka et la bienfaisance – ainsi qu'Il a dit : « *Tu aimerais ton prochain comme toi-même* » (Kedochim 19, 18).

ספר המצוות לרמב"ם שורש ב: ... בְּקוֹר חוֹלִים וְנַחֲוִים אֲבָלִים וְקַבּוּרַת מֵתִים [שֶׁהֵם מְדוּתוֹי שֶׁל הַקֶּב"ה (ראה גמרא סוטה יד, א)] - הַפְּעֻלוֹת הָאֵלוּ כֵּלָם וְהַדְּמוּיִם לָהֶם נִכְנָסוֹת תַּחַת מִצְוַה אַחַת .. 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ' (קדושים יט, יח).

Ibid. principe n° 2 : Rendre visite aux malades, consoler les endeuillés et enterrer les morts - [des éléments que l'on définit comme les attributs de D.ieu (voir Guemara Sotta 14a)] – toutes ces actions, ainsi que celles qui leur ressemblent, entrent sous une seule et même Mitsva : « *tu aimeras ton prochain comme toi-même* ».

« Aimer son prochain » ne serait pas la base de tout ces traits de caractère ?

Explication : Le fait nouveau de cette Injonction est de « ressembler à D.ieu »

4

לקוטי שיחות: אין זה צווי הבא לחייב את האדם על ההנהגה (פועל) ברחמים וחנינה וכיוצא בזה, כי אם הוא צווי על ההתדממות. מצוה זו היא מחובת הלבבות, שפונת האדם בהנהגתו ברחמים וחנינה וכו' צריכה להיות (לא רק) משום שהשכל מחייב להתנהג כך, אלא) כְּדִי "לְהַדְמוֹת בּוֹ יִתְעַלֶּה", מִפְּנֵי שְׂדַרְכִּים אֵלָּה הֵם דְּרָכֵי הַקֶּב"ה.

Likouté Si'hot : Cette Injonction n'a pas pour but d'obliger l'homme à un comportement de miséricorde et de clémence, elle lui impose plutôt la ressemblance à D.ieu. Ainsi, cette Mitsva est une obligation « du cœur » : l'intention de l'homme dans son comportement miséricordieux et clément ne doit pas être seulement imposée par la logique, mais aussi et surtout pour « ressembler à D.ieu », parce que ces voies sont celles de D.ieu.

La Mitsva est liée à l'intention même de chercher à ressembler à D.ieu.

<p>Le fait de vouloir « ressembler à D.ieu » stabilise le comportement humain !</p>	<p>5</p>
<p>רמב"ם ה' דעות א, ד-ז: הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות. כיצד? ...לא יכעס אלא על דבר גדול, ...לא יתאנה אלא לדברים שהגוף צריך להן. ...ומצוין אנו ללכת בדרך האלו הבינונים והם הדרך הטובים והישרים שנאמר: "והלכת בדרךיו". ...כך למדו בפרוש מצנה זו, מה הוא נקרא חנון אף אמה היה חנון... דרך בינונית [זו] נקראת דרך ה'.</p> <p>Maïmonide, lois relatives à la conduite morale ch. 1, 4-7 : Le droit chemin est le <u>juste milieu</u> dans chaque trait de caractère commun à l'homme, c'est-à-dire le trait équidistant des deux extrêmes. Par exemple : un homme ne doit se mettre en colère que pour quelque chose de grave, ...il ne doit désirer que ce qui est indispensable au corps. ...Nous sommes enjoins de marcher dans ces <u>chemins intermédiaires</u>, qui sont les bons et droits chemins, comme il est dit : « <i>et tu marcheras dans Ses voies</i> », ainsi que les Sages l'ont expliqué : tout comme D.ieu est miséricordieux – sois-le également. ...Cette voie intermédiaire est appelée : « la voie de D.ieu ».</p>	<p>« Ressembler à D.ieu » exhorte l'homme à adopter toujours la « voie médiane ».</p>
<p>La « ressemblance à D.ieu » permet d'éviter les comportements « extrêmes »</p>	<p>6</p>
<p>מורה נבוכים א, נד: ראוי למנהיג המדינה . . להתדמות בתוארים אלה [לקב"ה] ויעשו על ידו פעולות אלו במדה ובמי שראוי לכך לא מתוך סתם התפעלות . . כי כל התפעלות רעה. ויהיה פעמים למקצת בני אדם רחום וחנון לא מתוך סתם רגישות וחמלה אלא כפי הראוי, ויהיה פעמים למקצת בני אדם נוטר ונוקם ובעל חמה כפי הראוי להם ולא מתוך כעס. ותהיה מגמתו להפיק מה שיש באותה הפעלה מן התועלת הגדולה לבני אדם רבים.</p> <p>Guide des Egarés 1, 54 : Le dirigeant d'un pays doit ressembler à D.ieu. Il agira dans la juste mesure et pour celui qui le mérite, sans être dirigé simplement par ses émotions, car tout « émerveillement » est mauvais. Ainsi, il sera parfois, pour certaines personnes, miséricordieux et clément – pas par simple émotion ou pitié mais seulement dans la <u>mesure convenable</u> ; pour d'autres, il sera parfois rancunier, vengeur et colérique, selon ce qu'ils méritent, mais pas par colère. Dans chaque acte, son objectif sera de produire la plus grande utilité pour le plus grand nombre.</p> <p>לקוטי שיחות: ההנהגה על פי ה"קצוות" (שבכל דעה ודעה) גובעת, בדרך כלל, מהתפעלות (הלב), שאינה נותנת מקום להנהגה הפכית, ואין בה הבחנת הדעת להכריע אם במצב זה ראוי לעשות כן או לא; אבל כאשר האדם מנהיג עצמו במדות אלו כדי "להתדמות אלו כפי כחו", הרי הוא אוהב במדה הבינונית שבכל דעה ודעה.</p> <p>Likuté Si'hot : Les comportements « extrêmes », dans chaque trait de caractère, proviennent généralement de l'<u>émerveillement du cœur</u> qui ne laisse pas de place à un comportement opposé, l'homme n'a pas de discernement pour trancher comment faut agir ainsi dans telle situation. Cependant, lorsque l'homme adopte ces traits de caractère pour « <u>ressembler à D.ieu</u> » au maximum, il suivra la voie médiane de chaque comportement.</p>	<p>Le fait de chercher la ressemblance à D.ieu invite l'homme à agir avec discernement et juste mesure.</p>
<p>Enseignement : Faut-il « marcher » ou « suivre » les voies de D.ieu ?</p>	<p>7</p>
<p>ע"פ לקוטי תורה שלח לה, ד: המלאכים נקראים בשם עומדים, כמו שכתוב (זכריה ג, ז): " [אם בדרך תלך ..] ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה" (שרפים ומלאכי השרת - רש"י), לפי שעומדים כל ימיהם במדרגה אחת.</p> <p>Likuté Torah Chela'h 38d : Les anges sont appelés « stationnaires », ainsi qu'il est écrit (Zacharie 3, 7) : « [<i>Si tu suivras Mes voies</i>], ...<i>Je te donnerai des "passages" parmi ceux qui sont là debout</i> (Les anges de service - <i>Rachi</i>) », car les anges restent toute leur vie au même niveau (contrairement aux hommes qui peuvent littéralement évoluer).</p> <p>לקוטי שיחות: "הליכה" ענינה - עליה מדרגא לדרגא, ובעקר - עליה למדרגה שהיא למעלה נעלית באין ערך למדרגתו הקודמת. ושני הפרטים שבכתוב תלויים זה בזה: אימתי יכול האדם להגיע "להתדמות לקב"ה, ל"דרךיו" - כשהוא מקים בעצמו את הענין ד"והלכת", הליכה ועליה שלא בערך, להגביה את עצמו מטבע מדותיו הנמשכות אחרי התפעלות הלב. עקר ענין עליה האדם מדרגא לדרגא הוא בנוגע ל"מדותיו" שהם תכונות נפשיות.</p> <p>Likuté Si'hot : « Marcher » indique le fait de s'élever de niveau en niveau, et surtout, d'atteindre un niveau qui est incomparablement plus élevé que le niveau précédent. Ainsi, les deux détails de ce verset dépendent l'un de l'autre : à quel moment l'homme pourra-t-il ressembler à D.ieu et à Ses « <u>chemins</u> » ? Ce sera lorsqu'il accomplira en lui la « <u>marche</u> », le fait de s'élever de façon incommensurable, dépasser la nature de ses traits de caractère qui sont dictés par l'émerveillement du cœur. L'élévation principale d'un homme se juge par ses traits de caractère !</p>	<p>Enseignement : « Marcher », se dépasser sa nature pour connaître une grande élévation, incommensurable, dépassant même les Anges !</p>
<p>Approfondissement : « Ressembler à D.ieu » en éveillant l'essence de l'âme !</p>	<p>8</p>
<p>לקוטי שיחות: נשמת כל אחד ואחת מיישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא פרק ב'), היא בעצם בלתי מגבלת, אלא שהתפשטותה בתוך אברי הגוף היא במדה וגבול. ולכן, כאשר האדם מתעורר לעבודתו יתברך בעצם נשמתו, הרי זה מגביה אותו ופועל בו עליה שלא בערך, עד כדי מסירת נפש. וזהו תכן הצווי "והלכת בדרךיו", עבודה באפן של הליכה על ידי שהאדם מעורר ומגלה את עצם נשמתו, שאז נעשה "דומה לבוראו".</p> <p>Likuté Si'hot : L'âme de chaque juif est « <i>une partie de D.ieu, littéralement</i> » (Tanya ch. 2), elle est donc illimitée ; cependant, son expansion dans le corps se fait de façon limitée. Ainsi, lorsque l'homme s'éveille pour le service divin avec l'essence de son âme, cela produit en lui une élévation incommensurable, jusqu'à faire don de soi. « <i>Marcher dans les voies de D.ieu</i> » signifie éveiller l'essence de son âme, pour alors « ressembler à son Créateur ».</p>	<p>« Marcher » signifie également éveiller l'essence de son âme, qui ressemble à D.ieu, pour faire preuve de don de soi !</p>